

THE ISSUE OF PRESERVING SOCIO-HISTORICAL AND PSYCHO-EMOTIONAL COLOR IN UZBEK TRANSLATIONS OF KHALED HOSSEINI'S WORKS**Mustafoyeva Durдона Ilyosovna**

Department of Foreign Languages and Social Sciences

Osiyo International University, Bukhara, Uzbekistan

mustafoyevadurdona@gmail.com

Abstract

This article provides a comprehensive analysis of the issue of preserving socio-historical and psycho-emotional color in the process of translating the works of Khaled Hosseini, one of the prominent representatives of contemporary world literature, into the Uzbek language. The study examines the challenges of reproducing the national setting, historical reality, cultural features, and the inner psychological experiences of characters through translation. In addition, practical approaches are analyzed based on theoretical concepts such as equivalence, adequacy, and functional correspondence in translation.

Keywords: translation theory, socio-historical color, psychological depiction, equivalence.

XOLID HUSAYNIY ASARLARINING O'ZBEKCHA TARJIMALARIDA IJTIMOYIY-TARIXIY VA PSIXOLOGIK-EMOTSIONAL KOLORITNI SAQLASH MASALASI**Annotatsiya**

Ushbu maqolada zamonaviy jahon adabiyotining yorqin namoyandalaridan biri bo'lgan Xolid Husayniy asarlarini o'zbek tiliga tarjima qilish jarayonida ijtimoiy-tarixiy va psixologik-emotsional koloritni saqlash masalasi kompleks tarzda tahlil qilinadi. Tadqiqotda muallif asarlaridagi milliy muhit, tarixiy voqelik, madaniy xususiyatlar hamda qahramonlar ichki ruhiy kechinmalarini tarjima orqali qayta ifodalash muammolari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, tarjimada ekvivalentlik, adekvatlik va funksional muvofiqlik kabi nazariy tushunchalar asosida amaliy yondashuvlar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: tarjima nazariyasi, ijtimoiy-tarixiy kolorit, psixologik tasvir, ekvivalentlik.

Kirish

XXI asr adabiyotida inson taqdiri, migratsiya, urush va madaniy to'qnashuvlar mavzusi tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Bu borada Xolid Husayniy asarlari alohida o'rin tutadi. Uning "The Kite Runner" va "A Thousand Splendid Suns" kabi asarlari nafaqat badiiy qiymati, balki ijtimoiy-tarixiy voqelikni real aks ettirishi bilan ham muhimdir (Hosseini, 2003; Hosseini, 2007).

Xolid Husayniy ijodida Afg'oniston jamiyatidagi o'zgarishlar, urush asoratlari, insonning ichki kurashi va ma'naviy izlanishlari markaziy o'rin egallaydi. Bu jihatlar esa tarjimondan nafaqat til bilimlarini, balki keng madaniy va tarixiy tafakkurni talab qiladi. Shu sababli, mazkur maqolada tarjima jarayonida ijtimoiy-tarixiy va psixologik-emosional koloritni saqlash muammolari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Ijtimoiy-tarixiy koloritni saqlash muammosi

Xolid Husayniy asarlaridagi voqealar Afg'onistonning turli davrlarini qamrab oladi. Jumladan, sovet bosqini, fuqarolik urushi va "Tolibon" davri kabi tarixiy jarayonlar asarlarda

muhim fon sifatida xizmat qiladi. Bu voqeliklarni tarjimada to'g'ri aks ettirish katta mas'uliyat talab etadi.

Tarjimon tarixiy atamalar, siyosiy voqealar va ijtimoiy tushunchalarni aniq va tushunarli shaklda yetkazishi lozim. Masalan, "refugee", "Taliban", "Pashtun" kabi tushunchalarni oddiy tarjima qilish yetarli emas, balki ularning madaniy va tarixiy mazmuni ham hisobga olinishi kerak. Bu esa tarjimada izohli usullardan foydalanishni taqozo etadi (Newmark, 1988). Shu bilan birga, ijtimoiy munosabatlar tizimi — oilaviy munosabatlar, ijtimoiy tabaqalanish, gender masalalari ham muhim ahamiyatga ega. Masalan, asardagi erkak va ayol munosabatlari, an'anaviy qadriyatlar tarjimada o'zgacha talqin qilinmasligi lozim.

Milliy-madaniy kolorit va uning tarjimadagi ifodasi

Milliy kolorit badiiy asarning eng muhim elementlaridan biri hisoblanadi. Xolid Husayniy asarlarida afg'on xalqining turmush tarzi, urf-odatlarini, milliy taomlari, kiyim-kechaklari va diniy an'analari keng tasvirlangan. Bunday elementlarni tarjima qilishda bir nechta usullar mavjud:

- transliteratsiya (masalan: "burka", "chayxona");
- izohli tarjima;
- funksional analogiya.

Lourens Venuti ta'kidlaganidek, tarjimon yo "begona muhitni saqlab qolish", yoki "matnni mahalliyashtirish" o'rtasida tanlov qiladi (Venuti, 1995). Xolid Husayniy asarlari uchun birinchi yondashuv — ya'ni milliy xususiyatlarni saqlash muhimroq hisoblanadi.

Psixologik-emosional koloritni saqlash masalasi

Xolid Husayniy asarlarining eng kuchli jihati — bu qahramonlarning ichki dunyosi, ruhiy iztiroblari va emotsional kechinmalaridir. Masalan, aybdorlik hissi, kechirish, muhabbat va yo'qotish kabi mavzular asar markazida turadi. Yudjin Nayda ta'kidlaganidek, tarjimada "dinamik ekvivalentlik" muhim bo'lib, u o'quvchida originaldagidek ta'sir uyg'otishi lozim (Nida, 1964). Demak, tarjimon nafaqat so'zlarni, balki his-tuyg'ularni ham qayta yaratishi kerak.

Bu jarayonda quyidagi omillar muhim:

- ekspressiv leksikani to'g'ri tanlash;
- intonatsion xususiyatlarni saqlash;
- dialoglarni tabiiy ifoda etish.

Agar bu omillar e'tibordan chetda qolsa, asarning ta'sirchanligi pasayib ketadi.

Muallif uslubini saqlash va tarjimon mahorati

Xolid Husayniy uslubi sodda, biroq chuqur ma'noli va ta'sirchanligi bilan ajralib turadi. U ko'p hollarda qisqa, lekin mazmunli jumla va obrazli ifodalardan foydalanadi. Tarjimonning asosiy vazifasi — bu uslubni saqlagan holda, uni o'zbek tili imkoniyatlari doirasida qayta ifoda etishdir. Bu esa tarjimondan nafaqat til bilimini, balki badiiy hisni ham talab qiladi. Piter Nyumark ta'kidlaganidek, badiiy tarjimada mazmun va shakl o'rtasidagi muvozanatni saqlash eng muhim vazifadir (Newmark, 1988).

Tarjima jarayonida uchraydigan asosiy qiyinchiliklar

Xolid Husayniy asarlarini tarjima qilishda quyidagi muammolar ko‘p uchraydi:

- madaniy realiyalarning to‘g‘ri muqobilini topish;
- emosional yuklamaga ega so‘zlarni aniq ifoda etish;
- tarixiy kontekstni yo‘qotmaslik;
- dialoglarda tabiiylikni saqlash.

Bu muammolarni hal qilish uchun tarjimon keng dunyoqarashga, tadqiqotchilik qobiliyatiga va yuqori til malakasiga ega bo‘lishi lozim.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Xolid Husayniy asarlarini o‘zbek tiliga tarjima qilish murakkab va ko‘p qirrali jarayondir. Unda ijtimoiy-tarixiy voqelikni aniq aks ettirish, milliy-madaniy koloritni saqlash va qahramonlarning psixologik holatini chuqur ifoda etish muhim ahamiyatga ega. Samarali tarjima faqatgina so‘zlarni emas, balki ma‘no, hissiyot va madaniy muhitni ham to‘liq qayta yaratishni talab qiladi. Shu jihatdan, tarjimon nafaqat til mutaxassisi, balki madaniyatlar o‘rtasidagi ko‘prik vazifasini bajaruvchi ijodkor shaxs hisoblanadi.

Reference

1. ILYOSOVNA M. D. BRIDGING CULTURES: THE CHALLENGES AND NUANCES OF TRANSLATING THE KITE RUNNER INTO UZBEK //JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCH, MODERN VIEWS AND INNOVATIONS. – 2025. – T. 1. – №. 4. – C. 100-102.
2. ILYOSOVNA, M. D. (2025). WAR AND PEACE IN LITERATURE: A COMPARATIVE STUDY OF UZBEK AND ENGLISH PERSPECTIVES. JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCH, MODERN VIEWS AND INNOVATIONS, 1(3), 44-46.
3. MUSTAFOEVA, D. I. (2024). EFFECTIVE STRATEGIES FOR TEACHING WRITING SKILLS TO NON-NATIVE ENGLISH SPEAKERS. BULLETIN NEWS IN NEW SCIENCE SOCIETY INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL, 1(6), 151-153.
4. MUSTAFOEVA, D. I. (2024). USING TECHNOLOGICAL TOOLS AND PLATFORMS TO ENHANCE ENGLISH LANGUAGE LEARNING AND TEACHING PROCESS. BULLETIN NEWS IN NEW SCIENCE SOCIETY INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL, 1(5), 29-32.
5. MUSTAFOEVA, D. I. (2025). THE TRANSLATION OF THE KITE RUNNER INTO UZBEK: A THEORETICAL PERSPECTIVE. MODERN SCIENTIFIC RESEARCH INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL, 3(3), 16-21.
6. HOSSEINI, K. (2003). THE KITE RUNNER. NEW YORK: RIVERHEAD BOOKS.
7. HOSSEINI, K. (2007). A THOUSAND SPLENDID SUNS. NEW YORK: RIVERHEAD BOOKS.
8. NEWMARK, P. (1988). A TEXTBOOK OF TRANSLATION. NEW YORK: PRENTICE HALL.

9. NIDA, E. A. (1964). TOWARD A SCIENCE OF TRANSLATING. LEIDEN: E. J. BRILL.
10. VENUTI, L. (1995). THE TRANSLATOR'S INVISIBILITY: A HISTORY OF TRANSLATION. LONDON: ROUTLEDGE.